מפני מה אמרו אין טומנין בדבר המוסיף הבל ואפילו מבעוד יום? גזירה שמא יטמין ברמץ שיש בה גחלת, אמר ליה אביי ויטמין? גזירה שמא יחתה בגחלים: ת"ר ביה"ש ספק מן היום ומן הלילה, ספק כולו מן היום ספק כולו מן הלילה מטילין אותו לחומר שני ימים, ואיזהו בין השמשות? משתשקע החמה כ"ז שפני מזרח מאדימין, הכסיף התחתון ולא הכסיף העליון בין השמשות, הכסיף העליון והשוה לתחתון זהו לילה דברי רבי יהודה ר' נחמיה אומר כדי שיהלך אדם משתשקע החמה חצי מיל *רבי יוסי אומר בין השמשות כהרף עין *זה נכנס וזה יוצא (א)ואי אפשר לעמוד עליו אמר מר מטילין אותו לחומר שני ימים למאי הלכתא? אמר רב הונא בריה דרב יהושע לענין טומאה *כדתנן ראה שני ימים בין השמשות ספק לטומאה ולקרבן, ראה יום אחד בין השמשות ספק לטומאה. הא גופה קשיא אמרת איזהו ביה"ש משתשקע החמה כ"ז שפני מזרח מאדימין הא הכסיף התחתון ולא הכסיף העליון לילה הוא והדר תנא הכסיף התחתון ולא הכסיף העליון בין השמשות. אמר רבה אמר רב יהודה אמר שמואל כרוך ותני איזהו ביה"ש משתשקע החמה כל זמן שפני מזרח מאדימין, והכסיף התחתון ולא הכסיף העליון נמי בין השמשות, הכסיף העליון והשוה לתחתון לילה ורב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל הכי קתני משתשקע החמה כ"ז שפני מזרח מאדימין יום, הכסיף התחתון ולא הכסיף העליון ביה"ש, הכסיף העליון והשוה לתחתון לילה ואזדו לטעמייהו דאיתמר שיעור ביה"ש בכמה אמר רבה אמר רב יהודה אמר שמואל שלשה חלקי מיל, מאי ג' חלקי מיל? אילימא תלתא פלגי מילא, נימא מיל ומחצה, אלא תלתא תילתי מילא, נימא מיל, °אלא תלתא ריבעי מילא ורב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל שני חלקי מיל, מאי שני חלקי מיל? אילימא תרי פלגי מילא לימא מיל, ואלא תרי רבעי מילא לימא חצי מיל, אלא תרי

מפני מה אמרו אין טומנין בדבר המוסיף הבל ואפילו מבעוד יום. כדתנן לקמן *לא בגפת ולא בזבל ואף על גב דסתם הטמנה מבעוד יום הוא דהא אסרינן משחשכה: **ברמץ** · אפר המעורב בגחלים: **ויטמין** · דהא מבעוד יום הוא: **גזירה שמא יחתה בגחלים** · משחשכה שבא לבשל הקדרה שלא בשלה כל צרכה וגזרו אף בבישלה כל צרכה עד שיגרוף או שיקטום והכי מסקינן בפרק כירה (דף לז:) דאמר *רבי קטמה והובערה מחזירין עליה חמין שהוחמו מבעוד יום כל צרכן ותבשיל שבישל כל צרכו וכן אמר רבי יוחנן*: **מן היום ומן הלילה** · כלומר ספק יש בו משניהם: **ספק כולו מן היום ספק כולו מן הלילה** · הרי ג' ספיקות לפיכך מטילין עליו חומר שני הימים ולקמן מפרש למאי הילכתא שייך לומר שמא יש בו משניהם: **מאדימין** · שנראה אדמומית חמה בעבים: **הכסיף** · השחיר: **התחתון** · תחתון של כיפת הרקיע הסמוכה לארץ: **עליון** · גובהה של כפה איכא ממהרת להכסיף ולקמן פריך מאי קאמר דקשיא סיפא ארישא: **חצי מיל** · זהו שיעור אורך בין השמשות ולאחר חצי מיל הוי לילה: **כהרף עין** · כשיעור קריצת עין ברפיון ולא בחוזקה: **זה נכנס** · הלילה נכנס והיום יוצא, יציאת זה עם כניסת זה כשהם מתפרשין קרי בין השמשות וכל דמקמי הכי הוי יום מעליא: **למאי הילכתא** · יטילו עליו ספק שמא משניהם יש בו בשלמא ספק כולו מן היום איכא למימר לענין מוצאי שבת להביא אשם תלוי ספק כולו מן הלילה לענין לילי שבת אלא חומר שניהם למאי הילכתא: **ראה שני ביה"ש** · זיבה דזב מטמא בימים ובראיות בין שראה שתים ביום אחד בין שראה שתים בשני ימים רצופים בין שראה אחת בשני ימים כגון בין השמשות חשיב ליה כשתי ראיות משום ימים דילפינן מלזכר ולנקבה מה נקבה בימים אף זכר בימים, וראיות בגופיה מיפרשא כדתניא במגילה (דף ח·) מנה הכתוב שתים וקראו טמא כו': **ספק לטומאה ולקרבן** · ספק טמא ספק *טהור ספק חייב קרבן עם הטומאה ספק אינו חייב קרבן אבל טמא שבעה דזב בעל שתי ראיות או שני ימים כל תורת טומאת זבין עליו ושלישי מביאתו לידי קרבן וזה שראה שני בין השמשות ספק יום אחד הוא וטמא בשני ראיות או שני ימים רצופין הן וטמא נמי בתורת ימים ספק ב' ימים שאין רצופים הן וטהור מטומאת שבעה אלא כבעל קרי בעלמא דלאו שתי ראיות ביום אחד איכא ולא שני ימים רצופין איכא ספק שהן ג' ימים רצופין דזב גמור הוא אף לקרבן כיצד שמא בין השמשות הראשון כולו מן היום וביה"ש השני כולו מן הלילה ונמצא יום אחד הפסק בינתיים וטהור או שניהם מן היום דהוו להו שני ימים רצופין וכן אם שניהם מן הלילה הוו להו נמי שני ימים רצופין או שמא אם הראשון מן הלילה והשני מן היום הוו להו נמי שתי ראיות ביום אחד וטמא שבעה בכל אלו ואין כאן קרבן או שמא שתיהן הראיות היו מקצתן ביום ומקצתן בלילה ויש כאן שלשה רצופים וכן אם הראשונה מקצתה ביום ומקצתה בלילה והשניה כולה מן הלילה או הראשונה כולה מן היום והשניה מקצתה ביום ומקצתה בלילה הוו להו ג' ימים רצופין וטעון קרבן הלכך ספק אף לקרבן ומביא חטאת העוף הבאה על הספק ואין נאכלת דשמא לאו בר קרבן הוא ומליקת חולין נבלה: **ראה אחת ביה"ש ספק לטומאה** · שמא מקצתה ביום ומקצתה בלילה והיינו חומר ב' ימים וטמא ז' או שמא כולה או מן היום או מן הלילה ואין כאן אלא אחת: **פני מזרח מאדימים** · עדיין לא הכסיף אפי' תחתון: **כרוך ותני** · שני הדברים בכרך אחד בתורה אחת: **ואזדו לטעמייהו** · דרבה סבר שיעור ביה"ש נפיש ורב יוסף סבר זוטר:

פלגא

רבי יוסי אומר בין השמשות כהרף עין · פירש רשב"א דאין להסתפק בו אלא כשהוא כהרף עין ולא בזמן גדול כמו שמסתפק בו תנא קמא אבל אין לפרש רבי יוסי אין מסתפק בבין השמשות כלל והכי קאמר כהרף עין אני מכיר ובקי בו מתי זה נכנס וזה יוצא ויודע אני מתי הוא יום מתי הוא לילה דהא בתוספתא דמסכת זבים בפ"ק קתני וכן היה ר' יוסי אומר ראה אחד בין השמשות ואחד ודאי ספק לטומאה ולקרבן פירוש שראה במוצאי שבת ביה"ש וביום שני ראה ביום ספק לטומאה דשמא בין השמשות כולו מן היום והוי יום מפסיק וטהור או שמא כולו מן הלילה והוו שני ימים רצופין וטמא ושמא מן היום ומן הלילה ואיכא שלשה ימים רצופין וחייב קרבן אלמא דר' יוסי נמי מספקא ליה בההוא כהרף עין: **ספק** לטומאה ולקרבן · פירש בקונטרס דשמא בין השמשות ראשון כולו מן היום ושני כולו מן הלילה ול"נ דאי ראשון כולו מן היום שני נמי כולו מן היום ועוד דאמר לקמן בשמעתין (דף לה:) העושה מלאכה בשני בין השמשות חייב חטאת ממה נפשך ולפירוש הקונטרס הא איכא למימר שמא בין השמשות דע"ש כולו יום ומוצאי שבת כולו לילה ולא יתחייב חטאת אלא אשם ומפרש רשב"ם ספק לטומאה ולקרבן שראה בין השמשות במוצאי שבת וביה"ש דמוצאי יום שני דשמא בין השמשות שניהם כולו מן היום או כולו מן הלילה מפסיק יום אחד בינתים ואין כאן טומאה או שמא חליו מן היום וחליו מן הלילה והוו רצופין וטמא טומאת שבעה ומתחייב קרבן וקשה לפירושו חדא דשני ימים בין השמשות משמע רצופין ועוד דלפי זה לא משכחת טומאת ז' בלא קרבן וליכא משמע ספק טומאה לחוד ולקרבן לחוד ועוד קשה לר"י דאם מיירי כשראה כל בין השמשות כמו העושה מלאכה שני בין השמשות כדמפרש רשב"ם א"כ בראיה אחת חייב קרבן דהא ביה"ש הוי לכל הפחות חצי מיל דהוו אלף אמה דשיעור מיל הוי אלפים אמה כדפי' רש"י בפרק שני שעירים (יומא דף סז· ושם) ואמר בפרק ד' מיתות (סנהדרין דף סג·) ראה אחת מרובה כג' שהיא כמגדיון לשילה שהם שתי טבילות ושני סיפוגין הרי זה זב גמור ובתוספתא בריש מסכת זבין משמע היינו שיעור ק' אמה לכך מפרש ר"ת דמיירי שלא ראה כל בין השמשות אלא שעה אחת מועטת דבין השמשות זה ושעה אחרת בין השמשות אחר ובכל שהוא שבין השמשות יש להסתפק שמא כולו מן היום או כולו מן הלילה או חליו יום וחליו לילה והשתא אתי שפיר דספק לטומאה דשמא הראשון כולו מן היום והשני כולו מן הלילה ומפסיק יום בינתים או שמא תרוייהו יום או תרוייהו לילה ואיכא ב' ימים רצופין וספק לקרבן שמא הראשון מן היום ומן הלילה והשני לילה או הא' יום והב' חליו יום וחליו לילה ואיכא ג' רצופין וההיא

דהעושה

רבינו חננאל

יטמין ברמץ ויבא לחתוי בגחלים: ת"ר בין השמשות [ספק] מן היום ומן הלילה ספק כולו מן היום ספק כולו מן הלילה מטילין אותו לחומר ב' ימים ואמרינן למאי הלכתא לטומאה כדתנן במסכת זבין פרק א' ראה ב' ימים בין השמשות ספק לטומאה ולקרבן פי' האיש מטמא בראיות והאשה בג' ימים · עכשיו איש שראה ביום שבת בין השמשות אם תאמר בין השמשות כולו (א') יום הוא הנה [ראה] ראיה אחת בשבת עוד ראה ביום ראשון בין השמשות הנה ראיה שניה ביום ראשון וא"ת בין השמשות של יום ראשון חציו מליל יום ב' הוא נמצא שראה ג' ימים (בג') [בב'] ראיות בשבת וביום א' ויום שני וקיי"ל ב' לטומאה ג' לקרבן ראה אחד ביה"ש ספק לטומאה יש לומר כולו מן היום ובעל קרי הוא ואינו טמא אלא יומו ויש לומר בין השמשות חציו יום [ותצטרף] (לג') [וג'] ימים או (לג') [וג'] לילות הרי זה זב גמור ותניא בתוספתא (פ"א דזבים) ומודה ר' יוסי שאם ראה אחת בין השמשות אף על פי שאין כאן כדי טבילה וסיפוג יש בו ב' ראיות שב' ימים חולקין אותה וכן היה ר' יוסי אומר ראה אחת בין השמשות ספק לטומאה ופטור מן הקרבן ראה שתים בין השמשות ספק לטומאה ולקרבן אחת ודאי ושתים בין השמשות או אחת בין השמשות [ושתים ודאי] ודאי לטומאה וספק לקרבן שתים ודאי ואחת בין השמשות [או שתים בין השמשות ואחת ודאי ודאי לטומאה ולקרבן] סוף הברייתא ואיזהו בין השמשות משתשקע החמה וכ"ז שפני מזרח מאדים הכסיף התחתון ולא הכסיף העליון (והוה יום) [ביה"ש] הכסיף העליון והשוה לתחתון והו לילה דברי רבי יהודה ור' נחמיה אומר בה"ש משתשקע החמה עד כדי הילוך חצי מיל רבי יוסי אומר ביה"ש כהרף עין הלילה נכנס והיום יוצא ואי אפשר לעמוד עליו ואמרי על הא דר' יהודה הא גופה קשיא ומתרץ רבה כרוך ותני איזהו בה"ש משתשקע החמה וכ"ז שפני מערב מאדימין את המזרח וסימנך כוותא · פי' אם יהיה נר דולק בבית ובו חלון פתוח למערב מתראה אור הנר כנגד פתח החלון במזרח וגם הכסיף התחתון ולא הכסיף העליון עדיין ביה"ש הוא · הכסיף העליון והשוה לתחתון זהו לילה · ורב יוסף תני לה הכי איזהו ביה"ש משתשקע החמה וכ"ז שפני מערב מאדימין למזרח עדיין הוא יום הכסיף התחתון ולא הכסיף העליון ביה"ש הכסיף העליון והשוה לתחתון לילה ואזדו לטעמייהו דאתמר שיעור בין השמשות בכמה רבה אמר כדי הילוך ג' רבעי מיל [ור"י אמר ב' שלישי מיל] נתננו סימן זה לדבר שיהא *(נום) לתלמיד בהין של תורה שהוא י"ב לוגין רביעית ג' לוגין ושליש ד' לוגין נמצאו ג' רביעית ט' לוגין ונמצאו שני שלישי הין ח' לוגין הרי יש בין ג' רביעיות ובין ב' שלישים לוג א' שהוא חצי שתות כמוהו חשבון המיל ששיערו בו רבה ורב יוסף נמצא שיעור רבה יתר על השיעור דרב יוסף כדי הילוך חצי שתות מיל ש"מ שלא נתנו סימן לשיעור אלא לדבר שנחלקו בו שהוא משתשקע החמה וכ"ז שפני מזרח מאדימין והיינו חצי שתות מיל (משיכסיף עליון עד שישוה לתחתון) [משתשקע החמה עד שיכסיף התחתון]

*) אולי צ"ל נות

קכט א מיי' פ"ד מהל' שבת הלכה ב סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סימן רנז סעיף א:

קל ב מיי' פ"ב מהל' מחוסרי כפרה הל' יב יג יד:

קלא ג ד מיי' פ"ה מהל' שבת הל' ד סמג עשין לב טוש"ע א"ח סימן רסא סעיף ב:

[דף מז:]

* ע"י תוס' מז: ד"ה שם אמר ר' יצחק בר נחמני א"ר אושעיא

[לקמן לז:]

ברכות ב:

[נדה נג.]

[עי' תוספות פסחים ב: ד"ה לעולם יכנס]

זבים פ"א מ"ג

הגהות הב"ח

(א) גמ' ואי אפשר לעמוד עליו תא"מ וכ"נ בתוספות משמע דלא גרסי ואי אפשר לעמוד עליו גם בתשו' ליכא אלא בהלכות גרס ליה: (ב) רש"י ד"ה מן היום וכו' ספק יש בו מן היום ומן הלילה:

גליון הש"ס

גמ' אלא תלתא רבעי · עיין פירש"י ברכות דף ב ע"ב ד"ה והלא כבכר ובנדה דף נג ע"א ד"ה ועיין רש"י ד"ה מן היום וכו' ונ"ע

נושא

איזהו בין השמשות (עד לה:)

מבנה

רבה ור' יוסף מסבירים ברייתא דה"ה בר סתירה פנימית בדבר זמן בין השמשות

מבנה

רבה ור' יוסף

א. מח' באורך זמן בין השמשות

ב. (לה.) מח' בזיהוי תחלה

א לקמן גמ' מפני [illegible] ספק גליון [illegible] השם [illegible] לפחות טומאות

דהא מבעוד יום

השחיר

רב נסים גאון

יאן אל תבן אל יאבס וכל דבר (שמוסיף)[שאינו מוסיף]הבל פי' אלחראה אגמא אבאה אל הטמנה בהם מבעוד יום אבל משחשיכה אסור*) הרי מכאן אמר רבא מפני מה אמרו אין טומנין בדבר המוסיף ואפילו מבעוד יום ואין טומנין בדבר שאינו מוסיף משחשיכה כי העת שאסרו בו ההטמנה בגפת ובזבל בו בעת עצמו אסרו אבל טומנין בהם יבשים ואי אפשר להיות משחשיכה מפני שאמרו אין טומנין בתחלה בשבת ולא יתכן להיות אלא מבעוד יום ואעפ"כ אסרו דבר שהוא מוסיף ולא התירו אלא דבר שאינו מוסיף ואם היה דבר שאינו מוסיף מבעוד יום הוא שמותר מכלל שמחשיכה אסור : ראה ב' ימים בין השמשות ספק לקרבן ראה יום אחד בין השמשות ספק לטומאה. כבר ידענו כי הזב אפילו ראה ג' ראיות מופסקין ביום אחד הרי הוא זב גמור כדתניא (ב"ק פרק כיצד הרגל דף כד) תלה הכתוב את הזב בראיות ואת הזבה בימים וכן אם לא יהיו מופסקין אלא מחוברין ויש בהן שיעור שיסבול אדם ב' טבילות ויסתפג ב' סיפוגין הרי (זה) [זב] גמור כדתנן (מס' זבים פ"א משנה ה) ראה אחת מרובה כשלש שהיא (כמי גדיון) [כמן גד יון] לשילוח שהן כדי שתי [טבילות] וכשני סיפוגין הרי זה זב גמור וכן נמי אם ראה בסוף היום ראיה אחת מחוברת שלא פסקה עד שנכנס הלילה הרי דינה כדין ב' ראיות כי יציאת היום וכניסת הלילה מחלקין הראיה ומפסיקין אותה שאמרה המשנה ראה אחת ביום ואחת בין השמשות ואחת למחר אם ידוע שמקצת הראיה מהיום ומקצתה למחר ודאי לטומאה ולקרבן ואם ספק שמקצתה היום ומקצתה למחר ודאי לטומאה וספק לקרבן אבל אם ראה בין השמשות הואיל ובין השמשות הוא סוף היום שעבר ותחילת יום שאחריו ואנו מסתפקים בו יהיה דין זה האיש ספק לטומאה

כי

*) פי' הדברים אמנם ספקן סיבא וכל דבר שאינו מוסיף הבל אינו אסור ההטמנה בהם מבעוד יום אבל משחשיכה אסור וכן הוא במשנה אבל טומנין בהן כשהן יבשין :